

TANYA 1930-BAN

ÍRTA: ÁDÁM LÁSZLÓ

Mindenki látott már tanyát — legalább is távolról. Vagy a vonat — esetleg autó — ablakából, vagy innen, vagy onnan; de aligha akad olyan alföldi ember, akinek teljesen ismeretlen volna ez a fogalom. De akik nem csupán távoli ismeretségben vannak a tanyával, azoknak száma a városban nem sok. A fővárosban pedig már nem igen sokkal tudnak többet róla, mint az amerikai prairiekről, a trópusi Kongó-vidékről; lakosairól is legfeljebb annyit, mint az indiánokról. Ujabban azonban már ismertetik őket a különböző népművelő előadásokon. Az alföldi tanya-világból a szegedieknek elég nagy darab jutott. Érdemes vele megismerkedni.

*

Egy-két kis fehér ház, néhány magasra nőtt akác, itt-ott egy alacsonyabb gyümölcsfa; ez a tanya messziről. Menjünk közelebb! Már azt is láthatjuk, hogy az egyik — a csinosabb — fehér épület végén ablak és a tetején kémény van. Ez az épület a lakás. A tanya legfontosabb része,

a többi csak kiegészítő része a gazdaságnak.

Először vegyük szemügyre ezt!

A ház végén egy vagy kettő, de leginkább egy kis ablak. Az udvar felé eső oldalán nyílik az ajtó a konyhába s erre néz, ha van egyáltalán, a másik ablaka is a szobának. A konyha ablaka hátul, szemben az ajtóval van s leginkább olyan kicsiny, hogy az ember feje alig férne ki rajta. Különbözik a többiek sem sokkal nagyobbak. Amikor a régi tanyákat építették, drága volt az üveg s az újabbak a régi mintákat utánozzák és különben ... most is drága az üveg.

Az ajtón a konyhába belépve, az első pillanatra semmit sem látunk. A kis ablak inkább arra való, hogy rajta kikukucskáljanak, jön-e valaki az utón, mint, hogy világosságot adjon. Mikor egy kissé megszoktuk a homályt, akkor mindjárt szemünkbe ötlük a szobaajtó mellett a kemence eleje.

Aki ilyet még nem látott, annak nehéz ezt megmagyarázni. Olyanformán fest, mintha a kemence szája volna keretbe foglalva. Az alsó széle kb. 80 cm. magas és 60 cm. széles vályogpad, felül téglázva; az egyik oldala az épület fala, a másik oldala ennek a keretnek egy, a mestergerendához felmenő fal. A két sarokban vannak a katlanok s a közepén emelkedik, éppen a kemencelyuk felett, a kémény.

Régebben itt főztek, de ma már legtöbb helyen »sporhelt« van. Spórolni kell a tűzre valóval, mint

mindennel.

Mindjárt mellette nyílik az ajtó a szobába. Ha ezt megfigyeljük, akkor megértjük, hogy miért hajlik meg úgy a tanyai ember, mikor belép az ajtón. Sokszor beleüthette a fejét az alacsony szemöldökfába.

Tegyük fel, hogy e nélkül a baleset nélkül jutunk be a szobába. Itt már világosabb van, de viszont sokkal fülledtebb a levegő. Különösen télen, amikor a beszegezett ablak széléhez kis párnácskákat, posztódarabokat dugdosnak, hogy valami módon egy kis jó levegő be ne jöhessen.

A szoba leginkább 5—6 méter hosszú és 4—5 méter széles. Az ajtó mellett mindjárt a kemence foglal el egy jó részt belőle. A kemencére véggel van az ágy: a végső ablak alatt a pad vagy lóca; mellette a sublót. Ennek tetején apró-cseprő vásári holmi, tányérok, csészék vannak elrendezve. Felette a falon a nagy tükör (leginkább vak) s fényképek vannak felaggatva. Az ágyak fölött szentképek, háziáldás, a gazdák katonai szolgálati emléke stb.

A szekrény és a többi ágyak (ez a legfontosabb butor) úgy vannak elrendezve, ahogy a hely engedi. Leginkább az ajtó mellett a kemencével párhuzamosan van a másik ágy s a szekrény ennek a végénél. Sok helyen lehet még látni ládákat, amelyek a szekrény helyettesítik. A közepén az asztal és a székek állnak.

Az, hogy egy hat, nyolc, esetleg tíztagú család

hogyan fér el egy ilyen szobában s mennyire egészséges ez az élet, nem tartozik most ide-de el kell férniök valahogy.

Még ebben az épületben, a másik végén van a kamra, amit esetleg szobának alakítanak át. A konyha végénél vezet fel a lépcső a padlásra. Az idevezető ajtó kívülről nyílik.

A másik épületben a jószágok vannak elhelyezve. Elmondhatjuk, hogy aránylag sokkal kényelmesebben, mint az emberek a lakásban. Mindenik állatnak megvan a maga rendes helye, amit ezek jól ismernek s a viláért sem menne az egyik a másikéra.

Az istállóablak, ha annak nevezhetjük, még kisebb, mint a konyháé. Sokszor csak lyukak vannak a falban. Ha az ajtót betesszük, teljes a sötétség. Az épület nem sokban különbözik a lakástól, csak még alacsonyabb.

A gazdasági szerszámok számára vagy egy külön épület van, vagy valamelyik előbbihez toldanak egy fészert.

A legtöbb tanyában van góré is. Ez egy cölöpvázú 1—2 méter széles, magasabb építmény. A földtől vagy egy méternyire hézag van s onnan kezdődik a góré deszkaalja. Az oldala lécekből van. A kukoricát rakják bele, hogy zárt helyen meg ne dohosodjék. A paprikatermelők is ilyesfélékben tartják felaggatva a paprikafüzéreket; e hiányában a lakás eresze alatt aggatják föl.

Minden tanyán találunk gémeskutat. Talán

ez az, amit legjobban ismer mindenki. Nagy előnye ennek a kerekeskút felett az, ami itt olyan fontos, a gyorsaság és könnyűség. Nagyon lényeges ez különösen nyáron, amikor a sok szomjas jószágot alig lehet kielégíteni, A kúthoz elengedhetetlen a vályú, amelyet újabban vasból meg cementből készítenek deszka helyett. Ilyet azonban csak a fiatalabb gazdák tanyáján lehet látni, az öregebbek ragaszkodnak a deszka- vagy a még régibb fajta, fatörzsből vajt vályúhoz.

Ezek az egyes részek. Ezeket így, egyenként megtalálhatjuk a falusi házban is, azonban a tanyán más beosztásban vannak ezek.

A tanya leginkább az út közelében van, de ritkán mellette közvetlenül. A lakás, a főépület, háttal van az útra, s rá derékszögben áll az istálló és pedig úgy, hogy a kettőjük által alkotott szöglet északnak néz s ezáltal védve van az udvar a hideg északi szél ellen.

A többi épület úgy van elhelyezve, hogy az udvari, egy oldalt kivéve, elzárja. A kút az istállóhoz közel van s a takarmányt is lehetőleg úgy rakják le, hogy az istállóhoz ne kelljen meszsziról cipelni és minél kevesebb hulljon el belőle.

Az egész tanyát fák veszik körül. Legfelül, egészen az épületek mellett vannak a gyümölcsfák, az akácok pedig körülállják, mintha örökdnének felettük. Tavasszal és maron úgy tűnik fel, mintha egy bokor volna, egy zárt egység.

Valóban az is. Minden tanya egy külön életet

él. Megszokták az önállóságot s nem futkosnak egymáshoz. Nem is mindig könnyen megy ez, különösen sáros, havas, esős időben. Sok időbe is kerülne. Így minden tanyában lenni kell mindennek, amire szükség van s különösen a régi tanyákban mindenre, ami a gazdaságban esetleg előfordulhat, el vannak készülve.

A tanyai ember, különösen hosszabb időre csak nagyon ritkán hagyja el a tanyát; valósággal hozzá nő. A tanyához kapcsolja az a nehéz életharc, amit ott küzd végig. Nincs más életpálya, amelyik annyi megfeszített munkát, sokszor szenvedést követelne meg, mint az övé. Kemény munkát kell végeznie, hogy néhány hold földjéből kicsikarhassa magának és családjának a mindennapi kenyeret.

Akármilyen rossz idő is van, nem lehet hagyni a dolgot, mert másnap már el is késett vele. Ha meg jó idő van, akkor ki kell használni az alkalmat és ilyenkor mindenkinek úgy kell dolgozni, ahogy csak tőle telik. Kényelemről, pihenésről beszélni sem lehet.

Munka pedig mindig van. El sem lehet képzelni azt, hogy dolog nélkül teljék el egy nap is. Ha mást nem is, de a jószágok etetését, itatását el kell végezni. Hajnali 2—3 órától 9—10 óráig állandóan munkában a tanyai ember. Hol van itt a 8 órás munkaidő! S hol az ennek a nagy munkának megfelelő haszon!